

mokratskih vlad je jedro prvega poglavja zgodovinski pregled fašističnega nasilja in procesa raznarodovanja v obdobju fašistične vlade s sočasnimi začetki narodnoosvobodilnega odpora in komunistične organizacije na Primorskem.

Drugo poglavje, Slovenci v Avstriji, uvaja pregled položaja Slovencev pred prvo svetovno vojno, etnične podobe južne Koroške, njenega gospodarstva in socialnega položaja Slovencev v prvi avstrijski republiki. Jedro poglavja je natančen pregled koroškega plebiscita 10. oktobra 1920 z vsemi posledicami za slovensko narodno skupnost na Koroškem in prikaz nastajanja nacizma, priključitve Avstrije nacistični Nemčiji in posledic za slovensko manjšino.

Kratko tretje poglavje na nekaj straneh strnjeno prikazuje položaj Slovencev v Porabju.

V drugem delu knjige, Slovenci v zamejstvu, je v treh poglavjih prikazan osvobodilni boj primorskih Slovencev od poletja 1941 do osvoboditve, narodnoosvobodilni boj na Koroškem od leta 1942 do maja 1945 in krajši oris boja za meje po maju 1945 na Primorskem in Koroškem.

Čeprav so avtorji kar trije zgodovinarji, so posamezna poglavja napisana sistematično in pregledno, to pa daje bralcu vtis, kot bi jih bil napisal en sam. To pomeni ob zelo bogatem slikovnem in drugem dokumentarnem gradivu, med drugim je šestnajst posebnih zemljevidov, kompaktno celoto in s tem privlačno branje tudi za nezgodovinarje in nešolarje.

Knjiga Slovenci v zamejstvu je izšla v času, ko so vprašanja o Slovencih onstran državne meje še vedno močno pereča in problemi slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, Avstriji in na Madžarskem še v marsičem nerešeni. Celoten pregled zgodovine Slovencev v zamejstvu med 1918 in 1945 omogoča bogato informacijo najširšemu krogu bralcev, tako v Sloveniji kot v zamej-

stvu, z aktualno in strnjeno prikazano problematiko pa pomeni hkrati močno družbenopolitično in nacionalno angažirano znanstveno zgodovinsko delo.

BORIS PATERNU, POGLEDI NA SLOVENSKO KNJIŽEVNOST

Študije in razprave Pogledi na slovensko književnost,* tiskane v novo nastali zbirki Pogledi pri Partizanski knjigi v Ljubljani, obsegajo širok zbor in ponatis avtorjevega literarnozgodovinskega opusa literarnega zgodovinarja dr. Borisa Paternuja. Pregled naslovov posameznih razprav govori o znanstvenikovi usmerjenosti predvsem v raziskovanje poezije in proze od njunih posvetnih začetkov do moderne in poezije 20. stoletja, medtem ko Paternujeve študije ne obravnavajo slovenske dramatične, proze 20. stoletja (deloma izjema razprava Avantgardizem v navzkrižju struktur), obsežnejše pa tudi ne slovenskih protestantov in predstavnikov moderne (izjema je razprava Ivan Cankar in slovenska literarna tradicija).

Vrsta Paternujevih razprav daje kar se da strnjeno pregled razvoja in tipologije slovenske književnosti (Razvoj in tipologija slovenske književnosti, Problem dveh tipov slovenske književnosti s posebnim ozirom na njen koroški del, Slovenska poezija, Tematska kontinuiteta pri uvajanju novih stilov v slovensko pesništvo od baroka do moderne), v katerih avtor z velikim smislom za bistveno in inovacijsko kontinuiteto opazuje in raziskuje razvoj slovenske literature, zlasti poezije in veliko manj zunajliterarne pobude za nastanek in razvoj le-te.

Drugi vidnejši tematski sklop razprav univerzitetnega profesorja obsega raz-

* Boris Paternu, Pogledi na slovensko književnost. Študije in razprave, prva in druga knjiga, str. 484 in 463, Partizanska knjiga — Znanstveni tisk, Ljubljana 1974, oblikovalec Janez Suhadolc.

iskovanje slovenske romantike, zlasti poezije Franceta Prešerna (Recepcija romantike v slovenski poeziji, Prešernov Krst pri Savici, Problem katarze v Prešernovem Pevcu, France Prešeren in naš čas), ob prehajanju v realizem poezijo Simona Jenka (Struktura in funkcija Jenkove parodije v razvoju slovenske romantične epike, Jenkova filozofska lirika), v prozi pa del Josipa Jurčiča, Janka Kersnika, Frana Levstika, Josipa Stritarja in drugih (Nastanek teorije realizma v slovenski književnosti, Nastanek in razvoj dveh proznih struktur v slovenskem realizmu 19. stol., Jurčičev Deseti brat in njegovo mesto v slovenski prozi, Kersnikove Kmetske slike). V drugi knjigi Pogledov na slovensko književnost avtor raziskuje predvsem poezijo 20. st., in sicer od poezije Alojza Gradnika do Tomaža Šalamuna in pesniške avantgarde (Gradnikovo mesto v razvoju slovenske lirike, Borova lirika, Šalamunov Poker), Poglavlje iz slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva, Avantgardizem v navzkrižju struktur, Sodobna slovenska lirika, Problem nadrealizma v slovenski liriki), pri čemer pomenita celotnejšo sintezo razvoja slovenske poezije zadnji dve razpravi. Razprava Problem nadrealizma v slovenski liriki s teoretskim izhodiščem v manifestih Andréja Bretona iz let 1924 in 1930 pomeni pomemben pregled nastanka in razvoja nadrealizma v slovenski povojni liriki od Jožeta Udoviča do Andreja Brvarja.

V zadnjem problemskem sklopu razprav in študij v Paternujevih knjigah je vrsta teoretskih, metodoloških, pedagoških in literarnozgodovinskih razmišljanj (Funkcija besede v poeziji, Problem študija sodobne literature na univerzi, Sodobna slovenska književnost v srednji šoli, Nekaj problemov slovenske literarne zgodovine, Problem teorija-empirija v literarni znanosti).

Intervju Pred mikrofonom razkriva nekaj najintimnejših problemov Paternujevega literarnozgodovinskega dela, ob njem pa položaj literarne vede pri nas, predvsem njenega predmeta in metode. Avtorjevo prepričanje, da je bilo treba v literarni vedi najti spet pot k literaturi, »k literaturi kot posebni idejnostilni strukturi, k literaturi kot umetnosti,« zavrača metode »poenostavljenega pozitivizma in poenostavljenega sociologizma,« s tem pa daje literarni vedi posebno in samostojno mesto v humanističnih vedah.

V Paternujevih razpravah je opaznejši premik v območje literarne teorije in jasne raziskovalne metodologije, hkrati pa izraža željo po inštitutsko organiziranem, smotrno razdeljenem in usklajenem delu.

Dr. Boris Paternu, ki je pred zbranimi razpravami v dveh izdajah izdal knjigo študij Slovenska proza do moderne, globlje prodril v probleme literarne estetike in njene zgodovine pri nas v knjigah Slovenska literarna kritika pred Levstikom (1960) in Estetske osnove Levstikove literarne kritike (1962), raziskovalno posegel v najmodernejšo slovensko liriko Slovenska lirika 1945—1965 (1967), je v dveh knjigah zbranih razprav in študij Pogledi na slovensko književnost z veliko sposobnostjo opažanja diahronih pojavov v slovenski literaturi, smislom za interpretacijo tematske kontinuitete in uvajanjem novih stilov, ločevanjem bistvenega od obrobnega ter z analitično in sintetično prenikavostjo in komparativnostjo (vzor naj nam bo razprava Struktura in funkcija Jenkove parodije v razkroju slovenske romantične epike), terminološko jasnim in logičnim jezikom pomembno obogatil slovensko literarno vedo.

M. Zlobec